

ХРОНІКА

20–21 квітня 2017 р. в Інституті литовської мови у Вільнюсі відбулася міжнародна наукова конференція «Балтійські й слов'янські мови та діалекти в просторі Центральної Європи», присвячена 85-річчю проф. Анатолія Павловича Непокупного (1932–2006). Під час конференції відбулися три засідання, науковці з п'яти країн: Литви, Латвії, України, Росії та Чехії прочитали 23 доповіді.

Доповіді, виголошені під час конференції, можна поділити на три блоки: 1) доповіді, присвячені науковому доробку А. П. Непокупного; 2) теми, стосуючі до досліджень А. П. Непокупного; 3) доповіді про дослідження, в яких застосовується синхронний метод і вивчається різна проблематика сучасних балтійських і слов'янських мов.

У доповіді Г. Блажене «Анатолій Непокупний і дослідження пруської антропонімії» подано огляд досліджень ученого в цій галузі, порушених ним проблем та шляхів їх розв'язання. Це дуже цікава ревізія деяких тверджень А. П. Непокупного із залученням відкритих нових даних, що були недосяжні під час проведення ним досліджень (70–80-і роки минулого століття).

У доповіді «Анатолій Непокупний — дослідник, популяризатор балто-слов'янських мовних зв'язків, мультикультурна особистість» Б. Стунджа проаналізував науковий доробок А. П. Непокупного, визначаючи його основні методи досліджень і досягнення: застосування методів ареальної лінгвістики для балто-слов'янських студій, вивчення семантики та її можливостей у балто-слов'яно-германських дослідженнях і особливо в нових трактуваннях етимології слів Єльбінгського словника, які Б. Стунджа вважає вдалимими і такими, що заслуговують на увагу.

Доповідь І. Янсоне (Рига) «Анатолій Павлович Непокупний і Латвія» була присвячена контактам А. П. Непокупного з Латвією, які тривали протягом 40 років. Подано огляд періодів співпраці вченого з латвійськими колегами: міжінститутський проект «Мовні зв'язки народів ареалу Балтійського моря і прилеглих територій» (середина 60-х — початок 80-х), проект «Ризька адреса Лесі Українки» (90-і роки ХХ ст.); діяльність, пов'язана з обранням А. П. Непокупного іноземним членом Латвійської академії наук (початок ХХІ ст.).

Особливо зацікавила учасників конференції доповідь Н. Морозової «А. П. Непокупний і вивчення старообрядницьких го-

ворів Литви». Як відомо, наприкінці 50-х рр. А. П. Непокупний побував у старообрядницькому селі Федоришки (лит. *Kvedariškis*) Біржайського району Литви, де він збирав матеріал для вивчення особливостей острівної російської говірки в іншомовному (литовському) оточенні. Унаслідок цих спостережень науковець (тоді ще аспірант Київського університету) змінив напрям своїх досліджень (зі славістики на балтистику) і тему кандидатської дисертації, яка й була успішно захищена 1965 р. у Вільнюсі. Доповідка поділилася враженнями з експедиції тими самими якими вже наприкінці ХХ ст. Цікаво, що членам експедиції вдалося зустрітися з людьми, які пам'ятали ще молодого аспіранта А. П. Непокупного під час його відвідин села у 1957–1958 рр.

В. Блажек (Брно) у доповіді «Спроба етимологічного аналізу Птолемеєвої гідронімії східних балтів» намагався пов'язати подані Птолемеєм гідроніми *Chrónos, Rouádon / Rouábon, Touroúntos, Che(r)sinos* з балтійськими назвами конкретних річок.

У доповіді А. Стафецької (Рига) «Латгальські прізвиська: відображення балто-слов'янських мовних контактів» проаналізовано корпус латгальських прізвиськ з погляду їхнього походження.

К. Гаршва у доповіді «Литовські імена між Кревом і Обольцями» проаналізував контакти балтійської і слов'янської антропонімії в Мінській і Вітебській областях, у деяких парафіях яких проживали литовці, що їх литовські князі 1387 р. похрестили разом з іншими литовськими парафіями. Ці питання починав досліджувати ще А. П. Непокупний. У доповіді було проаналізовано антропоніми та ойконіми литовського (балтійського) походження.

У доповіді С. Мизникова (Санкт-Петербург) «Балтизми в Псковсько-Новгородському регіоні» висвітлено деякі аспекти фіксації лексики балтійського походження у псковських і новгородських говорах. Матеріал було зібрано під час діалектологічних експедицій у досліджуваному регіоні, а також з діалектних словників.

У доповіді О. Лухтана і О. Полякова «Балти і слов'яни в контексті прабатьківщини індоєвропейців» подано широкий огляд різних думок стосовно розташування індоєвропейської прабатьківщини. Нині існує близько дванадцяти гіпотез щодо локалізації прабатьківщини індоєвропейців, які часто суперечать одна одній. У доповіді на підставі даних археології та мовознавства критично проаналізовано різні гіпотези місцезна-

ходження прабатьківщини індоєвропейців і наведено аргументи на підтвердження обґрунтованості курганської гіпотези М. Гімбтас.

У доповіді А.Тараненко (Київ) «Похідні слова від назв тварин у балтійських і слов'янських мовах: особливості номінації» робиться спроба встановити семантичну доміную, що зумовлює напрям процесу вторинної номінації від зоонімів у балтійських і слов'янських мовах. З цією метою було обрано назву вовка як однієї з найважливіших тварин і в повсякденному житті, і в міфології у балтійських і слов'янських культурах та проаналізовано похідні слова від цієї назви і їхню семантику.

У доповіді «Запозичені слова — одне з джерел позначення відтінків кольору в латиській мові» А.Розе (Рига) проаналізовано латиські назви кольорів нелатиського походження з погляду мови-джерела та історії виникнення кожного конкретного слова в латиській мові.

У третьому блоці проблематики доповідей слід насамперед відзначити виступ В.Чемеса (Київ) «Українська мова: розвиток vs функціонування», присвячений аналізу сучасного стану української мови в категоріях *розвиток — функціонування*, що знаходять своє відображення в ряді похідних дихотомій: *deskриптивність — прескриптивність, еволюційність — революційність, розвиток мови — розвиток мовної особистості* тощо. Характеризується етномовна стратифікація сучасного українського суспільства в територіальному і соціальному аспектах, мовна ситуація в Україні в категоріях особистісних параметрів: *державне Я — етнічне Я — мовне Я*.

Доповідь І.Корольова (Київ) «Модус ввічливості кооперативної комунікативної поведінки українців, росіян, литовців і американців: авто- та гетеростереотипи» присвячено мовним і паралінгвістичним репрезентантам модусу ввічливості національної кооперативної поведінки українців, росіян, литовців і американців, що мають універсальний характер і виявляють ідіоетнічну специфіку в різних дискурсивних практиках. Зокрема, було представлено результати психолінгвістичного експерименту, що відбивають колективні й індивідуальні авто- та гетеростереотипи про ступінь ввічливості в культурах названих етносів.

Д.Мікуленене у доповіді «Періодизація литовської діалектології» представила кілька періодів дослідження литовських діалектів: 1) етнографічну та молодогораматичну діалектологію (сер. XIX ст. — поч. XX ст.); 2) прегеолінгвістичну діалектологію; 3) геолінгвістичну діалектологію (поч. XX ст. — сер. XX ст.) та 4) неогелінгвістичну діалектологію (поч. XXI ст.). У доповіді докладно представлено кожний період із зазначенням основних принципів його дослідження та цільних представників — діалектологів.

Проблемам литовської діалектології були присвячені доповіді молодих литовських науковців В.Кардяліса «Типологія діалектів литовської мови: фонологічний аспект», А.Ляскаускайте «Куди і як ідуть литовські говірки Польщі?», Й.Урбанавічене «Дифтонгізація балтійських *ā, *ē в мові середнього й молодшого поколінь східних аупштайтійців-вільнюсців», Л.Гержотайте «Межі поширення сейнської говірки на поч. XXI ст.». Доповідь Д.Сінкявічуте «Тенденції розвитку антропонімікону. Щодо литовських двохосновних імен з основою *vud-*» присвячена сучасним ономастичним студіям. Д.Кардяліте-Гринявічене у доповіді «Метафорична концептуалізація ГОЛОВИ в литовській, латиській і польській мовах» звернулася до теорії когнітивної семантики. Доповідь Ю.Паєдене — «Дискурс литовського правопису: варіанти позначення адресата, що визначається партиципним займенником» та Л.Вайчуліте-Сяменене — «Реципрокні маркери в монадних конструкціях» присвячені проблемам сучасної литовської мови. Д.Швейкаускене («Ювілей книги Мартинаса Мажвідаса і його відголоски в слов'янських країнах») нагадав про події 1997 р., коли широко відзначався ювілей першої литовської книжки і до цих подій активно долучився А. П. Непокупний. У доповіді йшлося не тільки про участь А. П. Непокупного в урочистостях в Україні та Литві, а й про події, які передували появі оригіналу названої книжки в Литві, та про відголоски ювілею вченого в інших слов'янських країнах, зокрема в Чехії та Хорватії.

А. ТАРАНЕНКО